

© Hannu Lukkarinen

KIMMO TASKINEN JA HANNU LUKKARINEN PIINAPENKISSÄ:

MITEN KIRJA MUOVAUTUU SARJAKUVAKSI

Ville Hänninen

Tänä syksynä on ilmestynyt albumina kaksi kirjallisuusmukaalmaa. Hannu Lukkarisen Ronkoteus perustuu Arto Paasilinnan romaaniin, kun taas Kimmo Taskisen Siunattu Hulluus pohjaa Apellin novelleihin. Sarjainfo tiedusteli aiemminkin kirjallisuuden aarreaittaa hyödyntäneeltä kaksikolta, miten kirjojen työstäminen sarjakuviksi tapahtuu käytännössä.

Teille on tyypillistä, että käytätte muiden aikoimaan tekemää kirjallista materiaalia sarjakuvienne pohjana? Miksi?

Hannu Lukkarinen: Selitys taitaa piillä siinä, että olen koulutukseltani kuvittaja. Opiskelin kuvitusta Taideteollisessa sekä Helsingissä että Budapestissa 1970-luvulla. Ennen ensimmäistä sarjakuvatilaustani olin jo toiminut kirja- ja lehtikuvittajana Suomessa parikymmentä vuotta. Kaikille näille töille oli tyypillistä valmis teksti tai aihe, joka piti kuvittaa.

Juhani Tolvanen sitten sopivasti pyysi minulta "kuukauden kotimaista" Ilta-Sanomien 1990-luvun alussa juuri kun lama oli tehnyt kirjojen kuvittamisesta jumalattoman tikkuista. Ensimmäisen Iltsikan sarjakuvan jälkeen se olikin sitten menoa – vanha poikani innostus vei mukanaan. Siihen Iltsikan juttuun tein ihan oman käsikirjoituksenkin, mutta silti aloin etsiä itseni ulkopuolelta hyvää käsikirjoitusta. Vanha vaisto heräsi – kuvittaja kuvittaa, ei kirjoita.

Muistaakseni 1993 Liken silloinen kustannustoimittaja Kari Puikkonen Sarjakuvafestivaaleilla Vanhalla, haluaisinko tehdä yhteistyötä amerikkalaisen dekkarikirjailijan Andrew Vachssin kanssa Likelle. Lähtökohta oli hyvinkin tuttu: olisi tehtävä kuvitus valmiiseen tekstiin, tällä kertaa novelleihin. Erona normaaliin kuvittajan työhön oli, että tässä piti tehdä kuväkäsikirjoitus ennen varsinaista piirrosta. Muuten se oli sitä samaa vanhaa pässinlihaa.

Kimmo Taskinen: Käytän muiden tekstejä yksinkertaisesti siitä syystä, että Apeli, Joel Lehtonen, Veikko Huovinen

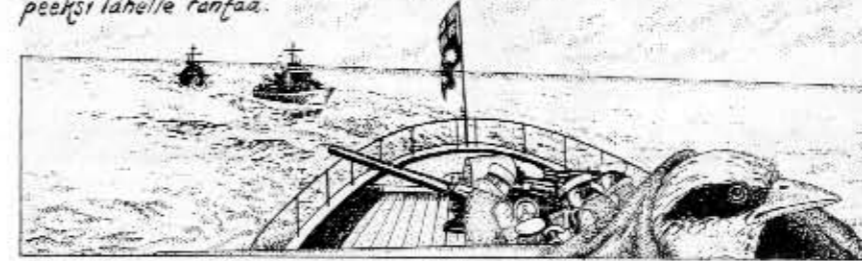
ja kumppanit rustaavat tekstiä huomattavasti mallikkaammin kuin allekirjoittanut. Saan siis keskittyä vain tekstin sarjakuvaksi sovittamiseen ja piirrostyöhön.

Miten kirjailija itse tai hänen perikuntansa on suhtautunut lopputulokseen nyt tai aiemmin?

Hannu Lukkarinen

Kookaburran aikomus oli lentää Timorin saarelle, kunhan sotalaiva tulee tarpeeksi lähelle rantaa.

© Kimmo Taskinen

Kimmo Taskinen sal Huovis-mukaelmastaan kunniamaininnan Kemissä 1998.

HL: Minulla on ollut onnea. Andrew on kova kundi ja minua oli varoitettu hänestä etukäteen. Kun sitten otin häneen yhteyttä, niin ei meillä ollut minkään valtakunnan ongelmia. Asiat puhuttiin asioina ja muuten keuhuttiin toisiamme niin että sokeri valui suupielistä. Arto Paasilinnakin on kova kundi, mutta samalla hän on on reiluin tapaamani suomalainen kirjailija. Ehdoton ammattilainen, joka ymmärtää ihan eri tavalla kuvaa kuin tapaamani kirjailijat yleensä.

Bonusena olen oppinut molemmilta paljon. Toivonkin, ettei heidän perikuntensa kanssa tarvitse olla tekemisissä vielä pitkään, pitkään aikaan.

KT: Idea Siunatun hulluuden sarjakuvaversiosta lähti nimenomaan perikunnalta. Apellin oikeudenomistaja Pasi Puupponen piti novellisovituksista Issakaisen hyvä mieli Herra ja moukka -albumissani (Kemin sarjakuvakeskus, 2001) ja ehdotti tarinaa työstettäväkseni. Parin viikon jähkailun jälkeen suostuin suururakkaan.

Lähetin aina valmiit työt hyväksyttäväksi perikunnalle tai kirjailijalle. Pystyyn marinoitua naisen ilmestyttyä kuskasin albumikuorman Sotkamoon Veikko Huovisen ihmeteltäväksi. Mestari tuntui pitävän lopputuloksesta, ainakin pullakahvit tarjosi mukisematta.

Pitäisikö sinusta suomalaisessa sarjakuvassa hyödyntää nykyistä enemmän jo olemassa olevia hyviä tai mielenkiintoisia tarinoita?

HL: Tottakai! Kari Suomalainen piirsi sarjakuvan Välskärin kertomuksista. Siinä mielessä hyvä kohde, että kirjailijan/perikunnan henkilökunta ei tule esteeksi. Siinä on se pullonkaula. Koettakaapa ehdottaa Jarkko Laineelle, että kuule Jarkko my man, tehdäänpä nyt kerrankin hyvä sarjakuva sinun kirjoistasi!

Tällainen yhteistyövalmius vaatii elossa olevia aivoja kirjailijalta tai sitä, että tarina on yli 70 vuotta vanha. Silloin se on yleistä kulttuuriomaisuutta. Muuten olen sitä mieltä, että keinotekoisien taiteen rajatun madaltaminen vapauttaa meidät varastamaan reilusti aidan toiselta puolelta kuten kuulukin – yhteinen kulttuuri on sellaista, jota voi ja pitääkin käyttää uuden

luomisessa. Ja loppujen lopuksihan on kyse siitä, miten teoksen muokkaa nykymaailmaan relevantiksi.

KT: Ehdottomasti pitäisi. Minä ainakin lukisin mielelläni suomalaista kirjallisuutta sarjakuvina. Lukkarisen Hannun teoksen ostan ilman muuta.

Pientä provokaatiota: eikö kirjallisuuden sarjakuvallistaminen pilkkaa tavallaan molempia taiteenmuotoja, sekä kirjallisuutta että sarjakuvaa? Kirjallisuudelta se vie lukijan mahdollisuuden kuvitella itse, sarjakuvan kirjallinen pohja jähmettää. Vai?

HL: Ei se toimi niin. Yllättävänä esimerkkinä: Arto sanoi sarjakuvastani, että kiva, nyt hänkin näkee, miltä se näytti. Ja hän puhui omasta kirjastaan! Näin se toimii. Jos työssä on onnistuu (sic), kumpikin teos saa

toisistaan lisäarvoa. Samalla lailla voi puhua esim. elokuvasta, jota sarjakuva läheisesti muistuttaa.

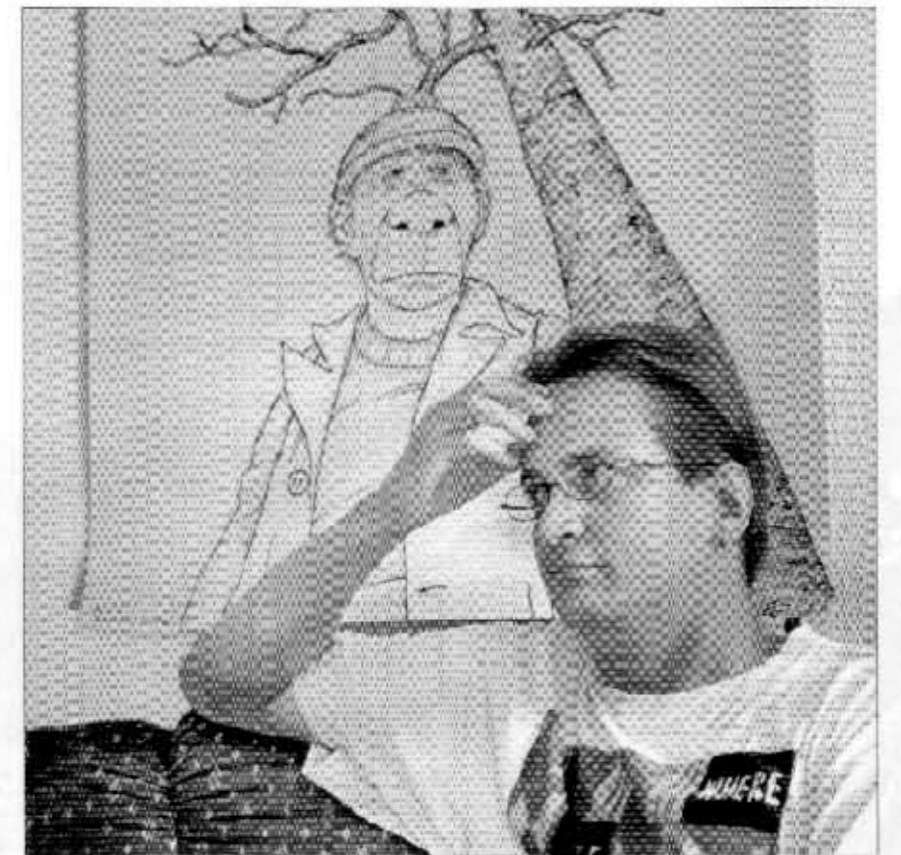
KT: Voihan sen noinkin ajatella, mutta elokuva- ja teatteritaidekin syntyy kirjojen pohjalta. Vichän elokuvakin mahdollisuuden kuvitella itse. Sitäpaitsi markkinoilla on melkoinen määrä jähmeää sarjakuvakerrontaa ilman hyvää tekstiä.

Miten teet kirjasta sarjakuvan? Minkälaista aineiston työstämistä se vaatii?

HL: Riippuu aineistosta. Andrew'n minimalistiset novellit olivat kuin hauranko. Siihen tekstiin piti rakentaa lihat päälle. Arton teoksessa taas lihaa oli ylenpalttisesti. Teksti oli niin rikas, että sinä olisi ollut aineistoa vaikka kuinka moneen tarinaan. Alkuperäinen idea olikin itse asiassa kolmen albumin sarja, mutta siitä luovuttiin kustannussyistä. Näin päädyin vuolemaan tarinasta liiat lihat pois luiden ympäriltä ja jätämään vain sen mikä oli oleellista tarinan dynamiikan kannalta. Luitakin tyypistelin, että sain kompaktimman rakenteen.

KT: Hahmottelen, hahmottelen ja hahmottelen. Luettuani kirjan pariin kertaan on päässä syntynyt jonkinmoinen mielikuva, millainen sarjakuva tekstistä syntyisi. Ensin teen hyvin suurpiirteisen hahmotelman ruutuvihkoon, josta teen vielä tarkemman hahmotelman. Siinä näkee

© Kimmo Taskinen

Kimmo Taskinen tietää, että kirjan sovittaminen sarjakuvaksi ei käy kädenkäänteessä.

jo suurinpiirtein, kuinka pitkä sarjaku-
vasta tulee ja mitä tekstiä tulee millekin
sivulle. Sitten vain A3 pöydälle ja kynä
kätehen. Tekstiä joutuu usein karsimaan
todella rankalla kädellä, mutta yritän
säilyttää mahdollisimman paljon alku-
peräistä tunnelmaa mukana. Aapeli on
aikoinaan varmasti hionut tekstin
täydelliseen muotoon, joten mikä minä
olen sitä liikaa muokkaamaan.

**Kuinka vältät sen, että työ ei tunnu
"Kuvitetulta klassikolta"? Vai haluat-
kokaan välttää?**

HL: Muistaakseni Kuvitetut Klassikot oli
varsin pönäkkä ja kuivahko lehti. Kaikki
oli perin totista ja sarjakuvakin pyrki ole-
maan korkeakirjallista. Arton teksti jo
sinänsä karsii kaiken paskantärkeyden.

KT: Mielletäänkö "kuvitettu klassikko"
jollakin tapaa negatiiviseksi asiaksi?
Minulle on aivan sama, kutsutaanko
toitani sarjakuviksi, kuvitetuiksi klassik-
konovelleiksi vai känsätuhkeloiksi, teen
niitä joka tapauksessa.

Joillekin sarjakuvavaiheille tuo
"kuvitettu" tuntuu olevan vähän niin
kuin kirosana. Sarjakuvan pitää olla tie-
tyntä sarjakuvaa. Voi olla, että monen
mielestä novellisovitukset ovat jäykkiä,
mutta sekin on vain makuasia.

**Kuinka alkutekstin saa tiivistettyä siten,
että vain olennainen jää jäljelle? Mistä
tietää, mitä tekstistä jättää sarjakuvaan
ja mitä ei?**

HL: Kovalla kädellä. Sarjakuva on tari-
nankerrontaa. Tekstistä otetaan pois
kaikki, mikä ei ole olennaista tarinalle.
Siitä jää tarinan runko. Sitäkin voi (ja
pitääkin) muuttaa sarjakuvan tarpeiden
mukaan. Sarjakuva ei ole kirja. Sarjakuva
nousee hitaasti kuvien avulla. Jos tekstin
voi kertoa kuvalla, niin kannattaa tehdä
kin. Säätän vain sellaisen tekstin, joka
kantaa juonta eteenpäin ja jota on työ-
lästä tai suorastaan mahdotonta kertoa
kuvalla.

Kuvakäsikirjoitus on metodi, jolla
tähän päästään. Se on koko prosessin tär-
kein osa. Itse tein kuvakäsikirjoituksen
Arton kirjaan kolme kertaa peräkkäin.
Vasta sitten tiesin, millainen tarina on
ja miten sen kerron kuvilla. Se oli työläs
vaihe, kun teki mieli jo piirtämään. Mutta
jos niin tekee, on kuin hapuilisi sokeana
tekstiviidakossa ilman kompassia.

KT: Kyllä tekstistä löytyy sen tärkein
ydin kun tarinaa silmäilee aikansa. Olen
sovittanut jo parikymmentä novellia
sarjakuvan muotoon. Kai sitä jo nykyisin
lukeekin kirjoja "sillä silmällä".

**Miksi valitsit uuden albumisi kohteeksi
juuri Aapelin/Arto Paasilinnan? Mikä
sinusta Aapelin/Paasilinnan tuotan-
nossa on olennaista ja kiinnostavaa?**

HL: Viittaan edelliseen. Hyvä käsikirjoit-
us jne. Arton kirjat ovat lähes valmiita
käsikirjoituksia mihin vaan. Sen ovat
huomanneet ennen kaikkea elokuvavaihi-

set. Kun mietin, mistä löytäisin kunnan
käsärin, muistin Arton. Teimme yhteis-
työtä jo kirjankuvittaja-aikoinani, kun
kuvitin hänen kuvateoksensa Kymmenen
tuhatta vuotta, kertomuksen Suomen
kansan vaiheista jääkaudesta nykypäi-
vään. Yhteistyömme toimi hyvin, joten
soitin hänelle mielelläni. Hän suostui
heti.

Sarjakuvakäsikirjoituksen tekoon
hänellä ei ollut aikaa, mutta sovimme, että
teen itse Ronkoteus, lentävä kirvesmies -
romaanista käsärin. Hän valvoi taustalla,
mutta ei muuttanut loppujen lopuksi
yhtään mitään. Ammatin mies osaa jättää
tilaa muillekin.

Paasilinnan kirjoissa kulkee koko
ajan rankka tematiikka: elämä, kuolema,
luonto, eläimet, uskonto ja kuinkas sitten

kävikään. Kaikesta hän puhuu painavia
sanoja, mutta suomalaiset kriitikot eivät
ole sitä huomanneet, kun ne sanat tule-
vat nauruun käärityinä. Suomalainen
kriitikko nähkääs on hieno mies, joka
ei naura muille kuin kirjailijoille – paitsi
kirjailijakavereilleen.

Hietan vähermän hienot miehet
ympäri maailmaa sen sijaan ovat huo-
manneet nauraa Arton mukana. 30 kirjaa,
29 kielellä. Waltari jää toiseksi. Repikää
siitä.

KT: Aapelin tekstiä ehdotti Aapelin
tokeudenomistaja, eikä minulla ollut
mitään syytä, miksi olisin sanonut ei.
Aapelin kieli on tavattoman rikasta.
Usein jään kirja kädessä ihmettelemään

© Kimmo Taskinen

© Kimmo Taskinen

Vilippus Rummukaisen, Jappo Husson
tai muiden Aapelin hahmojen lausahduk-
sia. Aivan uskomatonta sanataidetta.

Siunattu hulluus -teoksessa on useita
lausahduksia, joita kuuluu eri yhteyksissä:
"Nainen on sellainen pirun piironki, että
vetäisepä minä laatikon auki tahansa,
niin aina on synti silmiesi edessä, milloin
missäkin värissä houkuttelen." Aapelin
huumori on lempeää, mutta terävää.

**Minkälaista taustatyötä teit albumia
varten? Tutustuitko itse kirjailijaan?
Entä hänen muuhun tuotantonsa?
Käytitkö paljon muuta lähdekirjalli-
suutta apunasi?**

HL: Kuten sanoin, tummen kirjailijan
vanhastaan. Läheskään kaikkia hänen
kirjojaan en ole vielä ehtinyt lukea, kun
niitä on muutamakin. Lähdekirjallisuuden
käyttämisen on kuvittajan työssä
olennainen osa. Koko melkein 30 vuoden
urani ajan olen tutkinut sitä, miltä
historian ilmaisu näyttää. Tähän teok-
seen etsin kaiken mahdollisen Suomen
pronssi-ajasta saatavilla olevan tiedon.
Pysyttelin reaaliajassa uusien löytöjen
suhteen seuraamalla Helsingin yliopis-
ton arkeologisia nettisivuja. Niinpä esi-
merkiksi rakennelmat muuttuvat pitkin
albumia sitä mukaa kun uutta tietoa
tuli albumia tekemäni kahden ja puolen
vuoden aikana. Onneksi ajasta ei tiedetä
koviin paljoo, joten sain käyttää myös
mielikuvitustani.

KT: Aapeli-faniina olen lukenut läpi koko
Aapelin tuotannon. Rauni Mollbergin
leffan olen nähnyt monta kertaa, mutta
olen pyrkinyt välttämään elokuvamai-
suutta. Kirjan maisemia kävin piirtä-
mässä ja valokuvaamassa Itä-Suomessa,
Aapelihan oli kotoisin Kuopiosta.

**Poikkeako lukijakuntasi normaalista
sarjakuvan lukijakunnasta? Lukeeko
sarjakuviasi niiden kirjallisen taustan
takia isompi tai ainakin erilainen joukko
ihmisiä kuin sarjakuvia yleensä?**

Hannu Lukkarisen Andrew Vachssin Alamaailma-sarjan pohjalta tekemiä sarjakuvia on jul-
kaistu kaksi albumia.

HL: Tämä on mielenkiintoinen kysymys.
Tähän mennessä minulta on ilmestynyt
vain Vachssin Alamaailmaa kaksi osaa
(Ronkoteus on tätä kirjoittaessa painos-
sessa) ja luulen, että niitä lukevat eivät
ole ihan tavallisia sarjakuvan lukijoita.
Ensimmäinen vaikea aihe – pedofilia tai
paremminkin sen vastustaminen – karsii
suurimman osan lukijoista pois samalla
hetkellä kun he tunnistavat inhottavan
aiheen. Luulen, että lukijakunta on pal-
jolti sama kuin Andrew'n dekkareillakin.
Vihaisia ihmisiä, eivät mitään tavallisia
pitsinnyplääjiä. Harvalukuisen porukan,
jonka tekee vielä harvalukuisemmaksi
se, että sarjakuvan hallintari on noissa
albumissa vielä niin horjuva. Tiukka
deadline ei ollut omiaan kohottaa
albumien tasoa.

Ronkoteuksen kohdalla WSOY ei
asettanut minkäänlaista deadlinea! Arvat-
kaa rauhoittiko: eka kerta elämässä.

KT: Vaikea sanoa, minkälainen lukija-
kunta minulla on. Tutut ostavat albume-
jani innolla, mutta kai niiden on pakko.

Voi raukkoja. Voi olla, että albumejani
ostavat erilaiset ihmiset kuin sarjakuva-
väki yleensä. Ainakin Herra ja moukka
oli suosittu Joel Lehtosen lukijakun-
nassa.

**Millaista palautetta olet saanut sar-
jakuvistasi a) kirjallisuusihmisiltä b)
sarjakuvaväeltä?**

HL: Kirjallisuusihmisiltä en ole kysynyt.
En ole kysynyt sarjakuvaväeltäkään,
mutta minulle on silloin tällöin tultu
kertomaan, että hyvä juttu. Kriitikkä
on tullut sekä älyttömän tuomitsevaa
että älykkäästi, kauniisti, tyylikkäästi,
fiksusti, terävästi, asiantuntevasti sekä
asianmukaisesti ylenpalttisen kiittävää.
Jälkimmäisestä nöyrästi kiitän ja totean,
että sinäpä armontäyteisiä ihmisiä.

Minulle sarjakuva on sellainen pain-
nikaveri, että en tiedä, miten tässä käy.
Sarjakuva on puusta katsoen kevytsar-
jalainen, poikkeustava, jonka kanssa
jopa joku ns. "vapaa taiteilija", raskas-
sarjalainen, voi silloin tällöin ottaa erän
noin vaan ohimennen, huvikseen kusella
käydessään, ja kuvitella poistuvansa voit-
tajana, koska ei huomaa, että tuomaritkin
ovat olennassa.

Minusta tällaiset sarjakuvaan alen-
tavasti, yliolkaisesti suhtautuvat tyytit
valaisvatkin saavutuksillaan oivallisesti,
miten monimutkainen ja vaikea laji sar-
jakuva todella on. Sarjakuva täytyy ottaa
vakavasti. Siinä sen tosi viehätys. Olisiko
teillä hyvää käsäriä?

KT: Suomalainenhan on semmoinen vei-
jari, että palautetta ei juuri anneta, paitsi
humalassa. Humalaisilta sarjakuvakolle-
goilta olen saanut hellyyttävän humalai-
sia kiitospuheita. Kirjallisuusihmisiä en
ole tavannut humalassa. ■

© Hannu Lukkarinen

© Kimmo Taskinen

© Hannu Lukkarinen